

# EVANG. EGYZHÁZ ÉS ISKOLA.

**Előfizetés díja:**

Egész évre . . . 6 frt.  
Fél évre . . . 3 ,  
Negyed évre 1 frt 50 kr.  
Egy szám ára 12 kr.

MEGJELENIK MINDEN CSÜTÖRTÖKÖN.

Felelős szerkesztő és kiadó:

V E R E S J Ó Z S E F.

**Hirdetés díja:**

Egész oldal . . . 8 frt  
Fél oldal . . . 4 ,  
Negyed oldal . . . 2 ,  
Ennél kisebb . . . 1 ,  
Bélyeg külön 30 kr.

## Zsilinszky Mihály megnyitó beszéde az arad-békési egyházmegye közgyűlésén.

Nagytiszteletű esperességi közgyűlés!

Szives örömmel üdvözlöm esperességünk gyülekezeteinek lelkészeit, tanítóit, felügyelőit és küldötteit, kik az ev. egyház és iskola szent ügyei iránti szeretetből e mai gyűlésünkön megjelenni sziveskedtek.

Üdvözlöm őket, hogy élénken ápolják lelkükben azon szellemi rokon érzelmeket, melyek bennünket az egyház közügyei iránti lelkesedésben testvérrekként összetartanak; — üdvözlöm mindazokat, a kik az evangéliom örökké biztos talaján állva, a törvény és tisztesség, a tudomány és erkölcs fegyvereivel harczolva igyekeznek hatni a nép szívére és értelmére azon erős meggyőződésben, hogy a reformáció világot áttérítő és lelket emelő elveinek életbeléptetésével az ev. egyház jövőjét örökre biztosítják.

Én, uraim, eddig majdnem minden esperességi gyűlésünk megnyitása alkalmával egyházunknak leginkább szellemi és társadalmi kérdéseivel foglalkoztam. Az idealizmus és protestantizmus iránti szeretet mindig a legmagasb eszmék és elvek régióiba emelte lelkemet. Ma azonban leszállok az eszmék és elvek magaslatáról. Nem azért, mintha azokat többé nem óhajtánám, hanem azért, mert újabban nagyon is előtérbe léptek az anyagi gondok, és mert az élet szomorú tapasztalása int, hogy figyelmünket a közegyház anyagi érdekeire fordítsuk.

Nem lehet tagadni, hogy valamint az egészséges lélek csak egészséges testben él és fejlődik, azonképpen a legmagasabb elvek is csak gyarló emberek által és csak anyagi eszközök segítségével valósíthatók meg. Őseink szenvedései

örökké részvétet fognak ébreszteni az unokákban; áldozatkészségük pedig bámulatot ébresztett még ellenségeikben is. Valóságos csodaerővel állítottak azok iskolákat, építettek templomokat, terjesztettek tudományt és jó erkölcsöt. Önkeblükben volt a teremtő erő, mely a legnehezebb körülmények között is elővarázsolta az anyagi eszközöket.

Ma, fájdalom, másképpen alakulnak a viszonyok. Nem szedik el erővel templomainkat, sem iskoláinkat, inkább magunk hagyjuk el; de mintha nem biznánk magunkban, mintha magunkon kívül keresnők a boldogulásnak feltételeit, mintha elvesztettük volna szemünk előtt azt a lobogót, mely alatt őseink összetartottak és valóságos csodákat műveltek. Mindenütt ingadozással és kishitűséggel találkozunk. Ma is követelünk jogokat, de nem szeretjük teljesíteni az azokkal járó köteleességeket; követelünk elismerést, de nem annyira magunk, mint inkább elődeink érdemeinek; követeljük az ősök által szerzett és megvédett önkormányzatot, de nem tudunk vele élni és mint a gyermek a kést, gyakran önmagunk ellen fordítjuk. Szóval, egyházi kötelmeinkben sok az ellenmondás, nagy az ingadozás és erős a meghasonlás.

Még az anyagi érdekek előmozdítása körül is nagy nézet-eltérések tapasztalhatók, a mint azt a papi fizetés minimumának kiegészítéséről szóló törvényjavaslat felett elmondott beszédek tanúsítják.

Szegénységünk közmondásossá vált; terheink súlyosak s ezek könnyítése végett az egyetemes gyűlés majdnem évenként tett felterjesztéseket a magas kormányhoz; nézetem szerint is jogosan, mert hiszen a hazai protestans felekezet nagy szolgálatokat tett és tesz a magyar hazának és a magyar kultúrának, tehát méltányos, hogy az állam ne vonja el segítő kezét tőle.

De ime, mikor az állami kormány a sok kérelem meghallgatása után, az eddigi dotatiók fenntartása mellett törvényjavaslatot terjesztett elő a legkisebb javadalmazású papi állomások jövedelmének kiegészítése tárgyában: egyszerre erős ellenzés támadt mindenfelől és az autonomia sértetlenségének hangoztatása mellett éppen olyanok indítványozták a törvény visszautasítását, a kik e szegénységet nem érzik; de ha áldozatról van szó, akkor rendesen a nép szegénységére szoktak hivatkozni.

Kétséget nem szenved, hogy úgy az állam, mint az evang. egyház is örülne, ha nem volnának olyan csekély papi fizetések, melyek a tisztességes megélhetést megnehezítik vagy éppen lehetetlenné tennék; de ha tényleg mégis vannak csekély jövedelmű és az élet ezer bajával küzdő papjaink, kiknek sorsán maga az egyház segíteni nem képes: azt hiszem, bizonyos cinismus kell ahhoz, ha az éhezőt kenyér helyett hamis elvekkel véljük kielégíteni.

A mi esperességünk, hála istennek, kevésbé van érdekelve ezen törvény által, mivel egyházaink legnagyobb részben képesek is, készek is lelkeszeiket tisztességesen ellátni; de meg vagyok róla győződve, hogy legkisebb, legszegényebb egyházainkra és lelki gondoskodás nélkül szűkölködő diasporákban szétszórt hiveinkre csak jótékony hatású lehet az új törvény.

Senki sem óhajtja őszintebben, mint én, hogy gyülekezeteink elég erősek legyenek iskoláik eltartására és korszerű fejlesztésére; osztozom azok nézetében, akik felekezeti evang. népiskoláinkban az egyház veteményes kertjeit látják, de éppen azért, mert erről magam is erősen meg vagyok győződve, némi csodálkozással szemlélem azt a törekvést, mely az iskolai terhek viselésétől idegenkedik, mely az alkotásban csak terhet lát, de az iskola szellemi hasznáról és egyházbiztosító voltáról megfeledkezik. A ki ismeri a népnek mai hangulatát, nyomor és izgatás által megromlott gondolkozásmódját, az bizonyára osztozni fog velem azon óriási veszély feletti aggodalomban, mely ezen gondolkozásból elkerülhetlenül származni fog. Mert a ki ma csupán a tehertől való szabadulás okából kész elvetni magától az iskolát, az holnap bizonyára kész lesz ugyanazon okból elvetni a templomot is.

Ez pedig nagy és veszedelmes baj, melynek

gyógyításáról és ennek terjedésének megakadályozásáról érdemes kissé gondolkozni.

A mindinkább szaporodó veszélyes jelenségek szemlélete engem erősen figyelmeztet erre, hogy gondoskodnunk kell, nem csak a cura pastoralis hatékonyabb gyakorlásáról, hanem az egyházgyülekezetek anyagi ügyeinek rendezéséről is. Első sorban az egyházi adó lenne reformálandó a mai kor szellemének követelményei szerint, a jog- és igazság alapján. Át kell alakítanunk a papi és tanítói fizetéseket, az úgynevezett stólákat, melyeknek régies szolgáltatása lohasztja a hivek hitbuzgóságát és ürügyet szolgáltat az egyház békéjét veszélyeztető izgatásokra. Gondoskodnunk kell alapítványokról, melyeknek kamatai pótolnák a mutatkozó hiányokat. — össze kellene irnunk az összes alapokat, melyek ma az egyházi jövedelmek forrását képezik és különösen igyekeznünk kell olyan új jövedelmi forrásokat fakasztani, melyek a haladás szellemével lépést tartva, biztosítani fogják örökre az ev. egyház jövőjét.

Nem szükséges példákra hivatkoznom, melyek az egyes gyülekezetek anyagi zavaraiából származó bajokat bizonyítanak; nem kell rámutatnom azon szaporodó jelenségekre, melyek népünknek az egyháztól való könnyelmű elszakadását, szellemi és erkölesi elzüllesztést mutatják. Kétségtelenül önök előtt is ösmeretes dolgok ezek.

Bizonyosnak tartom, hogy ezen a bajon a hit erősítse mellett nagy részben az egyházak anyagi állapotainak korszerű rendezése által lehet segíteni. És én felhivom önöket uraim, hogy saját hatáskörünkben mindenütt lehetőleg segítsünk e bajon, amíg nem késő. Ne engedjük sok kísértetnek és izgalomnak kitett hiveinket azon veszélyes dilemmába juttatni, mely arra kényszerítse, hogy vagy leroskadjanak a terhek súlya alatt, vagy hűtlenek legyenek az apáiktól öröklött szent hitükhöz.

Midőn szives figyelmüket egyházunknak ezen veszélyére és ennek elhárítását célzó buzgó tevékenységre felhivnám, — a mai gyűlést megnyitottnak nyilvánítom.

## A dunántúli ev. egyházker. lelkeszi egyesület, Mélt. s Főt. elnöke által, az egyházm. lelkeszi egyesületek figyelmébe ajánlott kérdésekről.

(Felolvastattat a zalai ev. egyházm. lelkeszegyletnek 1898. évi május 25-én Nagy-Vázsonyban tartott gyűlésén.)

Mélyen tisztelt értekezlet!

Munkáhozásra alulírott lévén soros, jöllehet már más tárgy feldolgozásához fogni akartam, a mely hozzánk, mint igehirdetőkhöz szintén közel fekszik: mégis, mivel ez időszert tekintettel az egyházpolitikai törvények alkotta új helyzetre, nemkülönben a társadalmi életben előforduló mozgalmakra, melyeknek helyes irányba terelése egyházunk érdeke, a ctuálisabb kérdések megoldásával alig lehet foglalkozni, mint a melyeket egyházkerületünk lelkeszi egyesületének ügybuzgó s egyházunk javáért, érdekéért élő elnöke szőnyegre hozott.

Tagadhatatlan, hogy újabban a helyzet, a mely volt lelkes s egyháztagnok között, nagy mértékben változást szenvedett! Nem az Isten titkainak sáfárai a változás okai, hanem azok az új törvények, melyeket midőn javaslatok képeben egyházunk láthatárán, mint sötét felhőket láttak feltűnedezni jobbaink, már akkor is félve, aggodalommal gondoltak egyházunk hajójára! Egyházunk éltető elvéhez hűtlen lenni nem akarván, nem emelt gátot az új törvények ellen, a melyek a lelkiismereti szabadság palástjába öltöztetve jelentek meg, noha egy közülök már kezdetben gondolkodóba ejtette és méltán azokat, a kik a szülői — úgynevezett — szabad elhatározás ellenében nem akarták feladni az 1868. évi 53. t.-cz. 12. §-ában biztosított védbástyáját egyházunknak, a melyet évszázados küzdelmek folytán emelhetek csak egyházunk oltalmára, jogai épségben tartására. Gyanút kellett sokak előtt, hogy a szülői „szabad“ elhatározás törvényes erőre emeléséért ama „régii elenség,“ (melynek éltető elve a lelkiismereti szabadság békóba zárása) állt legjobban s rompóba, mintegy azt mondva a protestansoknak: én most a ti elveteknek állok szolgálatába, annak alapján küzdök s ha voltak, kik itt is ama régii, de ez esetben is igaznak bizonyult nyilatkozatra gondoltak: „Timeo Danaos et dona ferentes“ a következmények megmutatták: mily

igazuk lett, mert a szülői „szabad elhatározás“ immár egyházunk által a multban annyira rettegett s most is veszedelmes „reversálissá“ vedlett, az álarcot letéve nyiltan, őszintén hirdette ezt a miniszter tiltakozása daczára a képviselőházban, az országgyűlési néppárt agilis elnöke.

S hogy mennyiben érvényesülhet a szülői „szabad“ elhatározás, annak igazolásán tudjuk, miszerint a kath. fél, ha más vallású felét reversalisadásra rávenni nem tudja vagy nem akarja, Róma papjai az ilyen hívőt, ha gyónni fog, fel nem áldozzák, a házasságot jöllehet „ubi sponsa ibi copula“ meg nem áldják. Fülében hangzik a szó, mely nem hagyja nyugton: Elkárhozol, mert eretnek gyermekeid lesznek! S nem lehet tagadni, hogy máris, — habár kicsiny rés is, ütve van egyházunk hajóján, hisz a tiszántúli legnagyobb reform. egyházkerületnek nagyérdemű ősz püspöke mostanában — mint a napilapokban olvasható volt — püspöki jelentésében nem titkolhatta el panaszát a lelkeknek a vegyes házasságok révén való vakmerő elhalászása miatt! Sajnos — de igaz, — nekünk ott, hol a r. katolikusok közé vagyunk ékelve, vivmány most s vivmány lesz, ha a vegyes házassulókat az 1868. évi 53. t. cz. 12. §. szemmel tartására tudjuk csak birni! Mélyen tisztelt értekezlet! Meglehet, hogy midőn ennyire kiterjeszkedtem, eltértem a tárgytól; de mégis a miket mondtam — én részemről — úgy látom, hogy azok szoros összefüggésben vannak tárgyunkkal, a mennyiben a cura pastoralisnak, az egyház iránti szeretet ébresztésének, fentartásának munkálása által fontos szerepet juttat e téren is az új törvény!

Áttérek ezek előrebocsátása után az egyes kérdések tárgyalására s úgy a mint felfogom, a mint célhoz vezetőnek vélem, adom reájok feleletem.

1. Mi által gyakorol az egyház üdvös hatást a socialis bajok orvoslásánál? Mi itt a feladata templomnak, iskolának, lelkesznek, tanítónak?

E kérdést első helyre téve egyházkerületi értekezletünk szeretett elnöke, mintha ezzel is igazolni akarná azon köztapasztalatú tény, miszerint napjainkban komolyabb, mélyebbrehatóbb kérdéssel nem foglalkoztatnak sem az állam, sem az egyházak, sem a társadalom, a mely jövőjü-

ket jobban érdekelné, mint a socialis kérdés. S mivel a socialismus nemcsak a mai társadalom, hanem, mint az év elején láttuk: a felekezetenküliség sikamlós lejtőjén az egyházak ellen is tör, azé az egyházé lesz a jövő, mely a socialis kérdéseket leghelyesebben megoldani, a socialis bajokra a valódi orvosszert eltalálni fogja.

Hazánkban a socialismust a közgazdasági viszonyok kedvezőtlen volta hozta felszínre, a melyeknek orvoslása egyedül a legfőbb hatalom birtokosának: az államnak a jogköréhez tartozik, mely saját érdekét veszélyeztetné akkor, ha tisztán csak a hatalom erejére támaszkodva, nyers erőszakkal akarna gátot emelni a ma még csak kis folyónak, mert áttörhet a víz a gáton s a piszkos ár a merre elvonulna, a civilizáció útját iszapolná be!

Mit tehet az állam? Helyes törvényeket hozhat, melyeknél az intentió: a szegényebb osztály érdekének összeegyeztetése a vagyonosabbakéval. Tovább menve, ha kell, gátot emelhet a sajtó mai napság sok tekintetben tapasztalható ferde, káros kinövéseinek. Szép, idealis valami a sajtó szabadság, de derűre-borúra a nép félrevezetésére mindent irni, mindent ki nyomtatni, annyi, mint az ember minden szenvedélyeinek szabad, korlátlan folyást engedni! Melyik részét a sajtónak érheti a gáncs e tekintetben? Azét, a mellyel a nép együgyűségét egyes kétes társadalmi existenciák, kiknek már nincs veszteni valójuk, önmaguk érdekében kizsákmányolni akarják, mint a földosztást ígérők tették! Azét, a mellyel czéltudatosan a materialismus, az atheismus fegyvereivel törnek a történeti egyházak ellen szabadon, büntetlenül; azét, amellyel gúnyolódznak a vallás és a vallás szolgálói felett s profánizálják nem egyszer a keresztény vallás magasztos, isteni eszméit! Ha szabad a vallást, az Istent semmibe venni, nyíltan ellenük törni, nem esoda, ha a kétes elemek e szabadságot a társadalmi rend, az állami hatalom ellenében is érvényesíteni akarják! Mig tehát az államhatalom feladatához hiven a kérdés anyagi oldalát veszi szemügyre, addig védelemben kell a megtámadtatások ellen részletnie az egyházakat, a melyeknek körébe az erkölcsi, a szellemi oldala a kérdésnek tartozik. Az egyháznak, mint az embert a földön felül

emelő eszményi, isteni letéteményesének, kiváló szerep jut a socialis bajok orvoslásánál.

Mit tehet az egyház? A keresztény vallás magasztos eszméit átülteti az életbe, melyek a gazdagot a szegényhez közelebb hozzák; ez utóbbit úgy mutatván be, mint testvért, mint ugyanazon egy mennyei atyának gyermekét. A samaritánusi intézetek felállítása, vagy a meglevők gyarapítása és intensivebb hatása érdekében cselekvőleg közreműködik, avagy csak szavát emeli fel ott, hol az anyagi eszközök közel fekszenek. A hol pedig a legjobb szándék az anyagi eszközök hiányán hajótörést szenved, ott az irgalmasságnak, a könyörületességnek hacsak szórványosan leendő gyakorlására való felhívás is lehozza sokszor a mennyből azt a jóltevő angyalt, a ki észrevétlen, ismeretlen széjjel jár e földön mindenütt s csak keze nyomát látjuk, mikor felszárad bánatos arczokon a könny s eltűnnek a nyomor rongyai! Árvaházak, kórházak, elaggott szegények menhelye, — mikor jószívűek könyörületes lelkek filléreiből építve kiemelkednek egyéb épületek közül, mintha csak (a szentírás szavaként) azok a kövek szólalnának meg, hogy hirdessék: „Nyomorultak! bizzatok, nem felejt el a jó Isten; legyenek áldottak azok a szívek, azok a jóltevő kezek!“. . . . . Legkisebb helyeken is, hol anyagi eszközök hiánya akadályozza a felebaráti szeretet kötelességének nagy mértékben való teljesítését, a szegények, a szerencsétlenek gyámolításával is foglalkozó nőegylet végezheti azt az áldásos munkát, mellyel orvosolni lehet a társadalom sok sebeit, mert a Megváltó mondá: szegények mindenkor lesznek veletek! . . . Ha az egyház a nőegyletet úgy tekinti, mint édes gyermekét, a melynek sorsa, jövője, életképessége szíven fekszik, — közvetve egyik eszközévé szegődik a socialis bajokat enyhítő felebaráti szeretetnek.

Mit tehet a templom, a lelkész? Hirdesse, hogy a gazdagságnak is nemcsak fény, hanem úgy, mint a szegénységnek: árnyoldalai is vannak a szerint, a milyen maga az ember, milyenek vágyai; mert nincs baj, mely teljesen kizárná magából a boldogságot s viszont nincs boldogság a földön, mely ne ismerne soha bajt! . . . Hangsúlyozza, hogy egymás kölcsönös megértésével, az igényeket a méltányosság szempontja szerint, a jogos érdekek sérelme nélkül könnyebben

kielégíthetni, mint a legrosszabb tanácsadó: a szenvedély, az indulat nyújtotta erőszak fegyvereivel, a melyek pillanatnyi sikert eredményezhetnek ugyan, de nyomuk annál átkosabb lenne azokra is, kik a pillanatnyi siker örömét élvezni akarnák. Az igazi életbölcselem a viszonyok szigorú, elfogulatlan mérlegelésében, az azokkal való észszerű megalkuvásban, nem pedig a jól-rosszul kigondolt hangzatos szólami szocialista igékben határozódik, melyek a lidérczfény veszedelmes szerepére vállalkoznak. Vallás és józan gondolkodás egymással párosulva, mindenkor biztosítja az élet harcában az egyensúlyt! De a lelkésznek még fontos szerep jut a felebaráti szeretet tetleges gyakorlása terén, jó tanács, utbaigazítás, anyagi segítség dolgában. Ennek a gyakorlása ad értéket a lelkész szavainak, ez lesz mintegy az a keret, mely magába öleli a képet: a felebaráti szeretetnek ép a lelkész által oly magasztos vonásokkal festett képét, — mert a protestáns lelkész nagyon is szorult anyagi helyzetét véve tekintetbe, nem a „mennyi,“ hanem a könyörületesség cselekedete által annak igazolása a fő, „minden Demosthenesnél szebben beszél a tett!“ S ez még hatalom is lesz, a mely önkénytelenül magával ragad másokat is, kikre szól az írás szava: Kiknek több adatott, azoktól több is kívántatik! . . .

Mit tehet a tanító, az iskola? Ha a hivatása érzetétől van áthatva a tanító, a lelkésznek igaz segítő társa lehet. A gyermeki szív a legfogékonyabb bárminek behatása iránt is. Hányszor hallhatni vagy olvashatni, hogy a tanító által egy-egy ügyesen, érzéstől áthatva előadott példája a szeretetnek, a könyörületesség gyakorlására bírta a gyermeki szívet? Kedvesebb ajándékot képzelnem is lehet, mint mikor gyermekek fillérei is részt vesznek valamely emberbaráti cél előmozdításában, a keresztény szeretet gyakorlásában. A tanító munkájának nyomán áldás fakad akkor, ha míg egyfelől Istenben való bizalomra, földi sorsunkkal való megelégedésre tanítja a gyermeket, másfelől pedig neveli a rábizottak szívében az irgalmasságot, könyörületességet úgy szóval, mint akár a szentírásból, akár a nemzeti történetből merített példákkal; mert a gyermek a mit hall az iskolában, arról a rendkívüliről a mi meghatja, otthon a szülői háznál is beszámol s nem egyszer történik meg, hogy a szülő megszégyenítve érzi magát a felebaráti szeretet

korlásának elhanyagolása miatt s mintegy serkentés lesz reá nézve is a gyermek elbeszélése. De magára a gyermek jövőjére is elhatározó befolyással lesz ez. Ha, mint kis gyermek gyönyörűségét leli jó tetteiben, mikor felnövevő, akaratlan, észrevétlen a könyörületesség érzelmé tölti el kedélyvilágát s nem tehet másként: annak az érzelmenek tetteiben szabad folyást kell engednie; nem magától, hanem befolyás alatt cselekszi a jót, a mit végzett.

E kérdésnél szokatlan hosszú ideig időztem, hisz teljesen kimeríteni ezt alig lehet, mert a szociális bajok enyhítése: — út a messze, még nagyon messze levő földi boldogsághoz.

MAGYARY MIKLÓS.

(Folyt. köv.)

## Jelentés.

A confirmatiói tankönyvre hirdetett pályázatra júl. 15-ig három munka érkezett.

1.) Jelige: Az a diadalom, mely meggyőzte e világot, a mi hitünk.

2.) Jelige: Velünk az Úr békessége.

3.) Jelige: Én vagyok az út stb.

Orosházán, 1898. júl. 20.

VERES JÓZSEF.

## BELFÖLD.

**A nógrádi egyházmegye közgyűlése**  
júl. 12. és 13-án felette érdekesen s a megvívott ütközetek mellett is szép rendben folyt le B. Gyarmaton. Beniczky Árpád felügyelő megnyitó beszéde folytán Szentiványi kerületi felügyelőnek üdvözlő táviratot küldött a közgyűlés. Majd Vladár Miksa főesperes felolvasott gondos jelentését kinyomatni rendelte a jegyzőkönyvben. Ezután jött az első ütközet. A múlt decemberi közgyűlésen óriási többséggel megejtett főjegyző s egyik aljegyző választás ellen, ezek megsemmisítését célzó indítvány adatott be, mely felett a közgyűlés, mely a választást törvényesnek ismerte el, napirendre tért, s midőn az illető jegyzők erre a bizalmi kérdést felvetették, állásaikról lemondván, a lemondások egyhangulag el nem fogadtatni határozattak. — Érdeklődéssel hallgatta a gyűlés Rachler ügyésznek jelentését az elhalt ügyész hagyatékával szemben formálandó követelésekről, melyek érvényesítésére nézve egyelőre várakozó állápontra helyezkedik az e. egy.

házmegye. A Pozsonyban szept. 7-én tartandó ker. gyűlésre kiküldettek: Maróthy Emil, Wallentinyi Sámuel, Biszkup Béla és Kiss István lelkészek, Szontágh Pál, b. Buttler, Pulszky Ágost és Sztranyavszky Géza világiak. A második ütközet a lelkészválasztási szabályrendelet kérdésében vivotott meg. A lelkészi értekezlet indítványával szemben, heves vita után s izgató fejenkénti szavazás által konstatált egy szótöbbséggel, az az indítvány fogadtatott el, a mely a hivatalos javaslatot helyesli. Érdekes, hogy e határozat ellen felebezés jelentetett be, mivel a határozat kimondása után kitűnt, hogy egy illustris világi tag, a ki szavazott, nem tagja a közgyűlésnek, mivel csak volt, de már nem törvényszéki bíró. Nagyobb vitát keltett még az a kérdés is, hogy a lelkészek nyugdíjárulékainak fedezésére — a mennyiben a kerület útján elegendő segélyt nem kapna e célra az egyházmegye — felhasználás-e a tűzbiztosítási jutalékból gyűlt alap, avagy csak a kamatai? Felhasználtni határozatott s a felsőnógrádi értekezlet ellenkező indítványának előadója a szavazásnál másodmagával maradt.

A legerősebb harc azonban a kongruával szemben elfoglalandó álláspont kérdésében volt. A közös lelkészi értekezlet visszautasító indítványával szemben Szontágh Pál vetette lathá nagy tekintélyét s hosszabb beszédet tartva indítványozta, hogy fogadjuk mi csak el a törvénykinálta segélyt — „nem hálával, nem is köszönettel, hanem mint részletfizetést az 1848. XX. t.-czikkben birt váltóra.“ Ezen ellenző felszólalás, vagy talán egy buzgó testvérünknek támogató (?) beszéde megbuktatta a lelkészi értekezlet indítványát s névszerinti szavazás után 2 szótöbbséggel a Szontághé fogadtatott el. Ez után a szavazás után már semmi sem volt érdekes, és a folyó ügyek szédítő gyorsasággal nyertek bölcs elintézést. — A gyámintézet a második nap reggel tartott istenitizteletet és közgyűlést; ezen egyetemes gyámintézeti elnöknek Baltik püspököt választottuk. (Tavaly saját kívánságára mellőzte őt a nógrádi egyházmegye.) L.

**Lelkészwálasztás.** A lemondás folytán megüresedett bobai (kemenesaljai eh.) egyházközségbe Pulay Gábor (eddig teési lelkész) választott meg rendes lelkészül. — Pápara segédlelkészül Porkoláb Gyula, felsőlövői helyettes tanár hivatott meg.

**A békési ág. h. ev. egyházmegye törvényszéke** a cs.-i egyházközség közgyűlése által R. Á. cs.-i egyházközségi elemi tanító ellen emelt panasza tárgyában, Szarvason, 1898. július hó 1-én az egyház-alkotmány 380. §. alapján a megtartott törvényszerű tárgyalás után a következő ítéletet hozta:

R. Á. azon cselekményeért, melyszerint a

kötött házasságából születendő gyermekeire nézve közokiratban megegyezett abban, hogy azok a római katolikus vallást kövessék, az E. A. 324. §. c) és h) pontja alapján vétkesnek nyilvánítottatik, s büntetésül az E. A. 326. §. d) pontja értelmében hivatalától elmozdítottatik s egyszersmind képtelenné nyilvánítottatik minden egyházi és iskolai hivatal viselésére; egyszersmind vádlottnak hivatalától való felfüggesztése az E. A. 391. §. szerint az ítélet jogerőre emelkedéseig fentartatik, mert vádlott R. Á. az ügyiratokhoz 4 % a. csatolt s a cs.-i anyakönyvvezető által 1898. január 21-én kiállított anyakönyvi kivonat tanúsítása és beismerése szerint 1897. évi nov. hó 15. napján a róm. kath. G. A.-val házasságot kötven, ezt előzőleg az orosházi kir. járásbíró előtt 1897. okt. 16-án 8884. P. sz. alatt felvett jegyzőkönyvben megegyezett abban, hogy a születendő gyermekek a róm. kath. vallást fogják követni, mely cselekményével oly eljárást tanúsított, mely ág. h. ev. felekezeti tanítói állásának jellegével össze nem fér s mely eljárásával az egyház törvényeit szándékosan megszegte. Ugyanis az E. A. 36. §. már az egyházközségi tagoktól megkívánja, hogy gyermekeik vallásos neveléséről és oktatásáról gondoskodjanak, a 197. §. pedig minden tanítótól egyházához hű ragaszkodást követel s a 206. §. az elemi népiskola tanítójától a 197. §-ban megjelölteken felül megkívánja, hogy az ág. h. ev. egyháznak buzgó hive legyen, a lelkészt egyházépítő tevékenységében mindenképen támogassa. Már pedig abban, ki gyermekeit más vallás követésére előre leköti, hithűség és egyházszereget nem tételezhető fel s nyilvánvaló, hogy tőle a gondjaira bízott iskolai gyermekek szívébe oltandó hitfelekezeti meleg ragaszkodás fejlesztését nem várhatni. — Vádlottnak ezen tényében az egyháznak elveit és érdekeit teljesen mellőző, sőt megtagadó magaviselet jelentkezik, mely kihatásában annyival súlyosabb, mert a hivek békéjének veszélyeztetését is maga után vonhatja s minden esetre a hivek egyháziasságának közönyösülését eredményezheti. Mellőzendő volt az ügyészi indítványnak az E. A. 326. §. c) pontjára támaszkodó része azért, mert a csupán hivatalától elmozdítás egy, esetleg más felekezeti tanítói hivatalban ugyanazon helyzetet teremtené meg, a melynek elkerülését az ügyészi indítvány indokai célozták. Ugyanezen indokból nem volt figyelembe vehető a különben enyhítő körülményül szolgáló megbánása vádlottnak.

A költségekben való marasztalás mellőzendő volt, mert költségek fel nem számítottak.

Ezen ítélet nyomban meghirdettetett s az ellen vádlott felebbezést jelentett be.

**A pesti ág. h. ev. magyar egyház értesítője.** Örömmel hangsúlyozza, hogy a hiveknek az egyházi élettől való elidegenedéséről

szó sem lehet; sem gyermekeik keresztelésénél, sem temetkezéseiknél nem mellőzik a lelkési ténykedést. Az esketések száma ugyan 29-el kevesebb volt 1896-ban, mint az előző évben, de még mindig több, mint amennyi a statisztika arányszámai szerint esnek az egyházra. Azon házasságok számát, melyeknél nem vették igénybe az egyházi esketést, 8%-ra teszi az értesítő. A születendő gyermekekre nézve 37 pár kötött egyházunk javára egyezséget. Jellemző a budapesti viszonyokra, hogy 159 megeskettett pár közül csak 15 volt tiszta evangélikus, a többi mind vegyes vallású. Az év eseményei közül megemlíthető, hogy márczius 25-én a magyar egyház felejthetetlen lelkészének, Gyóry Vilmosnak, olajba festett arcképét leplezték le szép ünnepség kíséretében. Felügyelő változás is történt, amennyiben Fabiny Gyula lemondott állásáról; helyébe egyhangulag dr. Wágner Géza választott meg.

**A tiszai ág. hitv. ev. egyházkerületi közgyűlés.** (Folytatás.) A kerületi közgyűlés ünnepélyes része után a 68 tárgysorozatból álló dologi rész nyert folytatást július 11. és 12-ik napjain. Előzetesen július 9-én megtartattak a bizottsági ülések és a ker. gyámintézeti közgyűlés dr. Szontagh Miklós helyettes gyámintézeti világi elnök és Dianiska András egyházi elnök társelnöklete alatt. Egyházi elnök szép szavakban megnyitván a gyűlést, elismerő szavakban emlékezik meg a gyámintézet leköszönt világi elnöke, most már kerületi felügyelő Szentiványi Árpádról, ki nemesak hathatós szavával támogatta a gyámintézetet, hanem annak szent céljaira 500 frtos alapítványt tett. Gyámintézetünk lelkes jóltevői voltak még: Zelenka Pál püspök, ki ez évben is 100 frtot adott a szegény lelkészek felségelésére, továbbá Hermann Gusztáv lőcsei tekintélyes polgár, ki 1000 frttal örökölte meg a nevét gyámintézetünkénél. Gyámintézeti gyűjtésünk kevés híján elérte a múlt évi eredményt. A segélyre szorult egyházak száma azonban ez évben ismét emelkedett. Ez nem örvendetes jelenség mutatja egyházaink elszegényedését s hogy többet tett a közel múltban, mint ereje megbirta. — A Gusztáv Adolf egyletek ker. egyházainkat ez évben is hathatós segéllyel támogatták.

A soproni egyetemes gyámintézeti közgyűlésre szept. 24. és 25-ére a küldöttek megválasztatnak, elnökségen kívül Strauch Béla és Limberger István személyében.

Hosszas vita fejlődött ki a felett, hogy vajjon a segélyre szorult azon egyházak, melyek nem folyamodtak, mint Fűrész és Plavnicza, segélyeztessenek-e? A gyámintézeti közgyűlés ezen kérdésre „nem”-mel felelt, mert mégis az alapszabály szerint kell eljárunk itt is, de meg: „néma gyermeknek anyja sem érti a szavát.”

Kerületi gyámintézeti bevétel volt ez évben 2076 frt. Ker. gyámintézeti tőke 3384 frt. A segélvek a szegény egyházak között kiosztatnak.

Kerületi gyámintézetünk szavazatát az egyetemes gyámintézeti egyházi elnökségnél dr. Baltik Frigyes püspökre adja.

Július 11-én a kerületi közgyűlést Szent-Iványi Árpád új kerületi felügyelőnk igen szép s lelkes szavakkal megnyitja, a kerületi gyűlés zöld asztalára egy ezer forint adományt tesz le, melynek hovaforrásáról a kerület később intézkedik. Zelenka Pál püspök terjeszti elő ezután gazdag évi jelentését, mely kiterjeszkedik egyházaink belső életére s vagyoni viszonyaira. E terjedelmes és tanulságos püspöki jelentés szóról-szóra a közgyűlési jegyzőkönyvbe bevételni elhatároztatván, arról itt most bővebben nem szólunk. E pontnak kapcsában bemutattnak a megválasztott új egyházmegyei felügyelők és az új főesperesek. A kerület egyházi aljegyzőjéül megválasztatik Nemes Károly diósgyőri lelkész, világi kerületi jegyzőül pedig dr. Szánthó Gyula sárospataki jogakadémiai tanár és dr. Zelenka Lajos budapesti kir. táblai tanácsjegyző.

Az egyházkerületi közigazgatási választmány javasolja, hogy a 4-ik theol. tanári állás Eperjesen be ne töltsék, de a theologiai 4 évfolyam 3 évfolyamra leszállíttassék. E tárgynál hosszas, élénk vita fejlődött ki. Szavazattöbbséggel a kerületi közigazgatási választmány javaslata elvetett, s határozatott, hogy Eperjesen a 4-ik theol. tanfolyamot a kerület tovább is fenntartja, a theologusokat ingyen tandíj, étkezés és szállással látja, részint a Mada y-féle alapból, részint a kerületi pénztárból.

Tanítóképezdénkről jelentés (Eperjes) meg lehetős izgatottsággal hallgattatott meg. További erélyes intézkedések a kerületi elnökségre bizattak.

A lelkészek alkalmazásáról ker. szabályrendelet általánosságban elfogadtatott. A részletek azonban tetemes módosításokon mentek keresztül. E szabályrendelet megalkotása és gyűlésére keresztülvitelében — a lehető legnagyobb szabadelvűség hódított magának tért. Tárgyaltatott az egyházkerületi nyugdíjintézetre vonatkozó szabályrendelet. Glaufl Pál ker. főjegyző javaslata általánosságban az esperességek többsége által elfogadtatott. A részletek tárgyalásába fogtak azonnal. Itt a 6. §-ig mentek el; itt azonban, mivel a kerületi 1500 frt évi segélye nem biztos — s így más alapokon kell a kiszámításnak történnie, félbeszakadt a részleges tárgyalás, ellenben elfogadtatott a következő általános javaslat: A ker. gyűlés a javaslatot általánosságban elfogadja, a régi ker. nyugdíjintézetet további intézkedésig változatlanul fenntartja, de megengedi a tanároknak és tanítóknak, hogy a ker.

nyugdíjintézetből kiléphessenek. A kerületnek 1891-től megválasztott új lelkészei felszóllittatnak, hogy belépne-e, vagy nem a ker. nyugdíjintézetbe.

Megválasztatnak az október 17-én megtartandó egyetemes közgyűlés képviselői, elnökségen s a törvényszéki hivatalos tagokon kívül 8—8 taggal.

A theol. intézetek egyesítéséről szóló javaslat kerületünk által érdemlegesen nem tárgyalatott. Örvedetesen vesz tudomást a kerület az egyetemes lelkészi nyugdíjintézet életbeléptetéséről. A közalpból 24 ezer forint fizettetvén be a nyugdíjintézetbe. Egyházi elnök jelenti, hogy a „Baldácsy alap vagyon“ jövedelme okszerű kezelés és gazdálkodás folytán, évről-évre gyarapszik; ez évben 3500 frt jutott egy-egy kerületnek. A lelkészi fizetések újbóli összeírása iránt az egyetemes közgyűlés határozata leend az irányadó. A ministeri rendeletekben semmi sértő nem volt egyházunkra nézve.

A vallástanítás ellenőrzésére kerületi biztosok küldettek ki, kiknek jelentései közgyűlés elé beterjesztetnek. E jelentésekből örvedetesen kitűnik, hogy a vallástanítás jó kezekbe volt letéve.

Nagy-Rócze és Klenócz egyházi iskolái az államnak átadattak azon kikötéssel, hogy ezen iskolákhoz „örökidőig“ ág. hitv. ev. tanítók választatnak.

Az egyházkerületi leánynövelde és árvaház fejlődéséről örvedetesen hangzik a jelentés. A Baldácsy alpból segélyt nyert 7 egyház 70 frttal, 9 egyház 30 frttal, 8 lelkész 50 frttal, 15 lelkész 40 frttal, 5 özvegy 30 frttal.

Ezekon kívül még több fontos ügyek intéztettek el a gyűlési tagok folytonos élénk részvétele mellett.

Püspökünk, — meleg szavakban mondván köszönetet a tárgyalásokat bölcsen vezető világi elnöknek, — a kerületi 4 napig tartó közgyűlést, megható imával bezárja. Túrparti.

**A Gusztáv-Adolf egyleti lipcei központi elnökség** a magyarhoni e. e. e. gyámintézet útján július 6-án megint küldöt 5600 márkát = 3294 frtot és 12 krt a következő egyházak számára:

Abauj-Szántó	117.65;	Bussócz	176.47;
Bácsi missió	176.47;	Derzsénye	176.47;
Német Palánka	176.47;	Folkmár	117.65;
Báth	117.65;	Oroszvár	176.47;
Kis-Bobrócz	117.65;	Lugos	176.47;
Marócza	176.47;	Muraszombat	176.47;
Resicza	117.65;	Ruszkín	176.47;
Szomolnok	176.47;	Sikátor	117.65;
Steyerlak-Anina	176.47;	Székesfehérvár	176.47;
Snúr	117.65;	Vázsecz	117.65;
Hrasztovác	117.64;	Kapetanovopolje	117.65;

**Zólyomi egyházmegyei közgyűlés.** A zólyomi ág. h. ev. egyházmegye júl. hó 13 és 14-én tartotta meg — ezúttal kivételesen — Breznóbánya szab. kir. városában évi közgyűlést Csipkay Károly egyházmegyei felügyelő és Svehla Gusztáv főesperes iker-elnöklete alatt 13-án d. e. 9 órakor az egyházmegyei lelkészi kar az Úr szent vacsorájához járult a templomban; az úrvacsorai szertartást Risz János z.-vámosi lelkész végezte. 10 órakor az egyháztanács termében lelkészi értekezlet tartatott, melynek legfőbb tárgyát az u. n. papi kongrua képezte. Délután 1 órakor Svehla Gusztáv főesperes az egyházmegye lelkészi karának tiszteletére fényes ebédet adott. Délután 4 órakor az egyházmegyei gyámintézeti közgyűlés volt báró Radvánszky János és Svehla Gusztáv elnökök ikerelnöklete alatt. Az évi gyámintézeti házi gyűjtés — a mostoha idők daczára — az előbbi éveket felülmuló eredménnyel végződött. A gyűjtött összeg 460 frt, melyhez a világi elnök ó méltósága — mint minden évben rendesen — 100 frtnyi nagylelkű adománnyal járult. Az esperességi gyámintézeti bizotmány kiosztási tervezete a közgyűlés által egész terjedelmében változatlanul el lett fogadva. Az üresedésben levő egyetemes gyámintézet egyházi elnöki tisztség betöltését illetőleg a közgyűlés egyhangulag Dr. Baltik Frigyes dunáninneri ev. püspökre adta szavazatát. Délután 5 órakor esperességi özvegy-árva segély- és nyugdíj-egyleti közgyűlés volt, mely az intézeti alapszabályokat módosította. Kimondatott, hogy a testü vagy lelki fogyatkozásban szenvedő nagykorú árvák is segélyképesek; az évi tagdíj az újonnan belépőknél megszűnik s e helyett egyszersmindenkorra, akár mindjárt a belépéskor egy összegben, akár 4% h. kamattal évi 10 frtos részletekben 100 frtot fizetnek. A régi tagok évi tagdíja is ennek megfelelőleg 3 frtről 2 frtra leszállítatik; ezen évi tagdíj 50 frt befizetéssel meg is váltható. Az esperesség területéről másfelé eltávozott lelkész vagy kántor-organista továbbra is tagja maradhat az egyletnek, ha újonnan 100 frtot fizet be, — különben megszűnik tagja lenni az egyletnek s az általa már befizetett tőkeösszeg neki — kamattal visszaadatik. D. ü. 6 órakor előértekezlet tartatott, melyen a közgyűlési napirend legfőbb tárgyai felett beható eszmecsere ment végbe.

14-én d. e. 9 órakor vette kezdetét a tulajdonképeni esperességi közgyűlés a templomban. A főesperes rövid buzdó imája s a felügyelő megnyitó beszéde után felolvastatott az alesperesi választásról szóló jegyzőkönyv. Alesperesnek — tudvalevőleg — az egyházak szavazatainak túlnyomó többségével Kuzma Adolf tót-pelsőczy lelkész, egyházmegyei ellenőr lett megválasztva, ki is a hivatali esküt a közgyűlés színe előtt le-



tevén, alesperesi székét magvas, osztatlan tetszésben részesült beszéd kíséretében elfoglalta. Elnöklő főesperes bemutatta a közgyűlésnek a garamszegi egyház újonnan választott lelkészét Paulinyi Dánielt, ki az előirt fogadalmat letévén, ősi szokás szerint testvéri csókkal a zólyomi egyházmegye kebelébe befogadtatott.

Felolvastatott a felügyelőnek kir. közigazgatási biróvá történt kinevezetése alkalmából a főesperes üdvözlő soraira adott válasza, mely élénk éljenzéssel tudomásul vétetett.

Elismerő köszönettel vétetett tudomásul a főesperes gondosan összeállított kimerítő s szépen kidolgozott évi jelentése, mely híven számolt be a lefolyt közigazgatási év legnevezetesebb eseményeiről, az esperesség egyes vezérferfiait (Csipkay, Osztrólczy, Kuzma stb.) ért kitüntetésekről. Felsorolta a számos adakozó nevét, kik az egyház és iskola magasztos oltárára kegyes ajándékaikat letették. Felsorolta az építkezéseket, javításokat az esperesség területén, mely tények mind ékesen szóló bizonyítékai az ev. prot. hitbuzgóságnak és lelkes áldozatkészeknek.

A számvevőszék és számvizsgáló bizottság jelentései örvendetes tudomásul vétettek. Az egyházak a zsinati alkotmány értelmében rendezik be háztartásukat; az egyházmegyei pénztárak szépen gyarapodnak, — számadásaik felesleggel záródnak.

Kuzma Adolf alesperessé választatván, ellenőri tisztről leköszönt, helyére a közgyűlés Sztehlo Gerő besztercebányai lelkészt választotta meg.

A lelkészi fizetések kiegészítéséről szóló legfelsőbb szentesítés alatt levő törvényjavaslat nagyobb vitát idézett elő. Az előző napi lelkészi értekezlet e tárgyban határozati javaslatot terjesztett a közgyűlés elé, mely csekély módosítással egyhangulag el lett fogadva. Rövid tartalma: az egyházmegye — habár tudja is azt, hogy megtörtént ténynyel áll szemben — mégis szükségesnek látja kifejezést adni a kerületi és egyetemes közgyűlések útján a magas kormány és a törvényhozás előtt azon kínos benyomásnak, melyet ezen — a prot. egyház méltányos, sőt jogos igényeinek csak vajmi csekély részét teljesíteni hivatott — törvényjavaslat az egyházmegye körében keltett. Továbbá sérelmes ezen törvényjavaslat azért is, mivel „nem kath.“ lelkészeknek adandó fizetés kiegészítéséről intézkedik, s e mellett mélyen belenyúl önkormányzatunk féltett jo- gaiba.

A lelkészi értekezlet indítványára elhatározta a közgyűlés, hogy a ker. és egyet. közgyűlés útján felirat intéztessék a kormányhoz és országgyűléshez az iránt, hogy a mennyiben a közös hadsereg és a honvédség prot. vallású egyenei

még most is kényszerítettnek tényleges részvételre és térdeplésre vezényeltetnek oly szertartásoknál, melyek ev. prot. hitelveinkkel merőben ellenkeznek, érvényesítse már végre-valahára minden téren. tehát a hadseregnek is, azon már százados szentesített orsz. törvényt, mely szerint más felekezeti vallási szertartásokban való részvételre senki sem kényszeríthető.

A korponai állami elemi leányiskolában a hitoktatás körül felmerült nyelvi kérdés tárgyában a közgyűlés a korponai egyház határozatát megerősítette, elhatározván a zsinati törvények alapján, miszerint a növendékek a hit és erkölestanból anyanyelvükön nyerjenek oktatást.

A tanügy az egyházmegye területén örvendetes módon fejlődik. Az iskolaköteleseknek 96%-a részesült rendszeres iskolai oktatásban. Az alesperes nagy gonddal szerkesztett általános tanügyi, valamint külön a magyar nyelv tanításáról szóló érdekes jelentése megnyugtató, örvendetes tudomásul szolgált. Az esp. összes iskoláiban a magyar nyelv szép eredménnyel tanítatik. Több iskolában valamennyi, — sok helyütt legalább is 3—4 tantárgy magyar nyelven adatik elő. Az esp. iskolái a magyarosodás útján szépen előre haladnak. Terjed kedves magyar hazánk esengő szép nyelve — s a magyar állameszme uralma egyházmegyénkben, mely örvendetes eredmény nagy részben az egyházmegyei ikerelnökség körültekintő, céltudatos működésének hazafias tanítói kar s a feladatok magaslatán álló iskolaszékek fáradozásának köszönhető.

Az egyházmegye költségelőirányzata az 1899-ik évre változatlanul elfogadtatott, a bányakerület 1897-ik évi számadása s a f. évi költségvetése tudomásul vétetett, s a ker. segély, Cath. Agent. megszavaztatott.

A szarvasi tanítóképző intézet állandó segélyezése tárgyában — mivel az amúgy is már túl nagy mérvben megterhelt egyházközségek a Cath. Agent. illetéknek lelkenként 1 krral indítványozott fölemelését nem fogadhatták el — az egyházak újból meg fognak kerestetni, hogy lehetőség szerint anyagilag is támogassák ezen házgépítő intézetet.

Az 50 frtnyi ötödéves tanítói korpóléket a legtöbb egyház — szegénysége miatt — nem bírván tanítójának megadni, ennek megadásáért — a törvény értelmében — a nmélt. közoktatásügyi kormányhoz folyamodott.

Libetbánya 16,000 frtnyi költséggel templomát gyökeresen javíttatja, Királyfalu paplakot épít, Zsibritó iskolai épületét átalakítja. Mindez helybenhagyólag meg lett erősítve.

A f. évi aug. 24-án s következő napjain Budapesten tartandó ker. közgyűlésre — az ikerelnökségen kívül — báró Radvánszky János, dr. Osztrólczy Miklós és Wagner Vilmos

a világiak, — Bakay Péter, Lukács Pál és Blatniczky Pál az egyháziak sorából küldettek ki megbízó levéllel.

Garam-Berzence és Sebő leányegyházak elemi iskoláikat államosítják, Az államosítás hovatovább terjed.

Több egyház adás-vevési szerződése megerősítést nyert.

A közgyűlési tárgysorozat 53 pontja d. u. 2 óráig letárgyaltván, a f. évi közgyűlés felügyelő záró szavaival lett berekesztve.

A közgyűlés után a vendéglátó breznóbányai ev. egyház az ottani kaszinó termeiben megbizottak és kiküldöttek tiszteletére 150 terítékű lucullusi lakomát rendezett. Fogadja ebbeli párját ritkító szíves vendéglátásért elismerő köszönetünk s hálánk igaz kifejezését. Sz. G.

## KÜLFÖLD.

Lapunk külföldi rovatában már megemlékeztünk azokról a májusi véres forradalmi jelenségekről, a melyek Milánóban a vatikán tudtával dúltak az egész vonalon. Az ostromállapot alatt diktátornak kinevezett Baccaria generális a minap a helyzetet hiven föl-tüntető következő tartalmú rendeletet intézett az egyházi hatóságokhoz: „A kormány iránt tartozó teljes felelősségem tudatában soha sem fogom megengedni, hogy a törvényt bármilyen oldalról is megsértsék, s kemény rendszabályokat fogok életbeléptetni azon egyházmegyei vagy parochiális egyesületek ellen, a melyek az evangelium törvényeivel és a kath. vallás elveivel ellenkező viszszavonást szítják, az állami intézmények iránt tartozó köteles tiszteletet és engedelmisséget megtagadják, s a béke és az egyetértés apostoli hivatású művét követni elmulasztják.“ — A generálisnak e férfias rendelete az első komoly szó a vatikánból inspirált klerikális forradalmi mozgolódások ellen, a melyek május havában az anarchista szociálistákkal szövetkezve oly sok vérontást okoztak Milánóban.

Hiszen tudjuk, hogy a pápa parancsára alakultak az olasz püspökök és papok vezérlete mellett azok a fanatikus klerikális egyesületek, a melyek az egységes olasz királlyal szemben minduntalan az egyházi állam visszaállításáról s a szegény vatikáni fogoly elkobzott jogairól deklamálva az állami rend s az államkormány ellen agitáltak a fanatizált néptömegek körében. Ez a klerikális agitáció okozta azokat a szociálistikus és anarchikus nyugtalankodásokat, a melyek május elején Olaszország nagy részét lángba borították, s a melyek kétszeres éberségre és védekezésre hívták fel az olasz kormányt s annak hazafias politiku-

sait. Az egyház s annak klerusa nem a törvénytiszteletet ápolja, hanem a gyűlöletet szítja a népben az olasz királyság s annak kormánya ellen, s a püspöki semináriumok épen e hazaellenes tendenciáknak a melegágyai. Ez államellenes érzületet szítják a papok által vezetett nép- és középiskolák, a melyeknek ellátására legújabbban milliókat fordít a vatikán. Egy tervszerű klerikális hálózattal van itt dolgunk, a melynek célja az egységes olasz királyság romjain a pápa világi hatalmának helyreállítása s a papi uralom biztosítása az egész vonalon. A vatikánnak ez államellenes törekvéseit évekkal ezelőtt helyesen hasonlította Curci apát a fát lassan, de biztosan pusztító féreghez, a melynek romboló hatása főleg az ifjúság körében volt észlelhető.

Mariano, a nápolyi egyetem hírneves egyháztörténeli professzora már évekkal ezelőtt hívta fel „keresztyénség, katolicizmus és kultúra“ című művében az olasz hazafias közvélemény figyelmét a vatikán államellenes mozgolódásaira, a melyet egyenesen „a haza ellenségének“ jelzett s ellene a védekezést mindenkinek hazafias kötelességévé tette. A milánói események beigazolták az ő jóslatát s mi a legszomorúbb: a klerikalizmus újabbban a materializmus, sőt atheizmus hiveivel szövetkezett az olasz királyság ellen. Ime Ferrari milánói bíboros-érsek a bibliai béres módjára hagyta el a zavarok alatt Milánót, s mit sem tett a forradalom lecsendesítésére. Bizonyára Ambrozius püspök s a nagy Borromeó bíboros mást tett volna hasonló helyzetben. Ezek igazán „pásztorok“ voltak — mondotta a generális a bíboroshoz zarkasmussal írott nyílt levelében — s nem „béresek.“ S a milánói zavarok alatt a vatikánnak nem volt egy szava sem a lázongások lecsendesítésére, sőt inkább a csendes szemlélőnek szerepét játszotta, ép úgy, mint a szigorú neutralitását a jelen spanyol-amerikai háborúban. S mégis épen a vatikán az, mely minduntalan arról biztosítja a világot „urbi et orbi“ szálló encyklikáiban, hogy ő a népnek az apák vallását akarja megtartani. A mivel azonban manapság az olasz népnek szolgál, az épen a vallásnak ellenkezője. Követ ad, s nem nyújt kenyeret. Egy szomorúan igaz szót mondott egykoron a nagy jogász Machiavelli: „Mi olaszok — úgymond — az egyháznak és a papoknak köszönhetjük, hogy rosszakká és vallástalanokká lettünk.“ S Mariano fentírt művében azt írja: „Machiavellinek teljesen igaza van. Az a katolicizmus, mely egy érzéki, mechanikus babonás formulává vált, s nem szól a bensőséget igénylő szellemhez, hanem a lelket lekötő testhez, — ez a katolicizmus csakis azt érthette el, a mi a vallástalanság tulajdona és jellemző sajátja. Olaszország romlásának ő az okozója. Elfojtotta a férfias hitet, s ezzel erkölcstelenné és romlottá tette a népet.“ Arról is pa-

naszkodik Mariano, hogy a pápás katholicismus megrontotta a nép lelkiismeretét, aláasta a köz-erkölcsiséget s vallásával és egyházával tönkretette a közművelődést, s végső ítéletét eme tételbe foglalja össze: „A vallásos lelkiismeret Olaszországban babonás pogányságban van elmerülve, a minek kimondhatatlan morális nyomor és pusztulás lesz a vége.“

Im ez a pápás katholicismus majd két ezer éves történeti szivességének műve Olaszországban. „Gyümölcseikről ismeritek meg őket“ — mondá az Úr! — A vatikánban van ma Olaszország benső jólétének és nyugalmanak ősi gonosz ellensége. Adná Isten, hogy egy második hohenstaufi Frigyes császár szabadítaná föl az olasz népet a szellem fegyvereivel a vatikáni fogságból! A legújabb milánói zavarok úgy látszik tanulságosak lesznek az olasz politikusoknál. Így értelmezi a kérdést a Luthardt-féle „Allg. Ev. Luth. K.-Ztg.“ legújabb száma „Vom Vatikan“ c. cikkében.

Valóban féld, hogy az ultramontanismus végveszélybe dönti az egységes olasz királyságot, mely a pápaság történeti szivességeinek romboló hatásaiból maig sem tudott teljesen felgyógyulni. Mint Spanyolország, úgy Olaszország is kezdi érezni a pápaságnak, mint „a trónt oltalmazó conservatív hatalomnak“ rettenetes ítéletét. Nem kevesebbről van itt szó, mint arról, hogy az egységes Olaszországnak apró köztársaságokra való felosztása romjain épüljön fel teljes fényében a klerikalismus ideálja: a pápa világi hatalma. Az olasz királyság veszedelmének nagysága épen a pápaságnak s az ultramontanismusnak a radikálisokkal való titkos szövetkezésében van, mely az elégtelenséget s a nyugtalankodást szítva, az egyházi állam s a papi uralom helyreállítását célozza. Épen ez a radikális-kerikális szörnyeteg fenyegeti meg létérdekében az olasz királyságot, mely ha soká késik az egyházpolitikai reformok létesítésével és következetes keresztülvitelével, könnyen áldozatul esik prédára leső belső ellenségeinek. Mert hát a vallási babona, az élettelen ceremonialis formalismus, a radicalismus s a fanatikus klerikalismus az egységes olasz királyság legnagyobb és legveszedelmesebb ellensége ma épúgy, mint a politikus Machiavelli korában. Ép azért videant consules!

„Nürnbergi ünnepi hétnek“ nevezi az „Allg. Ev. Luth. K.-Ztg.“ a „Lutherische Gotteskasten“ legközelebbi június 6-ikával kezdődő közgyűlését. A Gusztáv Adolf-egyesület hívta létre, melynek pedig ma — mint Fric kétől néhány évvel azelőtt személyesen hallottam — oppositiot csinál az egész vonalon. A lutheri felekezeti érdekeket nagy buzgósággal szolgálja, s szeretetadományai évről-évre szaporodnak. Az évi közgyűlést Köberle berneeki lelkész elnöklete alatt missziói értekezlet előzte meg, a melyen

maga az elnök és a nálunk is ismert Schwartz direktor tanulságos dolgokat mondott a missziói értekezletnek hasznáról és céljairól, s a római propaganda türelmetlen hódításairól és terjeszkedéseiről. Az ünnepi főnapon június 7-ikén Hölscher lipcsei főlelkész (nálunk egy idő óta az „egyháznagy“ járja!) Ján. 12. 20—24. alapján a szent Lőrincz templomban arról prédikált, hogy a misszió az istenfia megdicsőülésének a jele, és pedig a) azon alapnál fogva, a melyen áll, b) azon munkásságnál fogva, a melyet folytat, s c) azon ígéretnek miatt, a melyek annak szöllanak. Az évi jelentés szerint az elmúlt évben missziói adományok czimén 130,000 márka folyt be, a melyből a lipcsei misszió 80,000, a nettelsdauai 26,000 márkát kapott. A keletindiai misszióról Schwartz direktor referált; 26 európai, 22 benszülött misszionárius, 47 katecheta s 10 evangelista áll ott a világot meghódító evangelium szolgálatában. Az iskolákat 6600 gyermek látogatta. A keresztyének száma 16,000, 35 státió. Kevésbé örvendetes a misszió eredménye Ausztráliában és Keletafrikában.

Június 8-ikán a lelkészi értekezlet ülésezett. Örvendetes képet nyújt az is a maga munkásságáról. Így Braun müncheni lelkész „a Hofmann-féle (hirneves erlangeni professor, a Schriftbeweiss“ nagyhirű szerzője) theologia maradandó jelentőségéről tartott érdekes és tanulságos előadást. Szerinte „e theologia a jelenben nem foglalja el az azt megillető helyét. Bár nem egy gondolata közös kincse ma a theol. tudományosságnak, voltaképeni jelentősége annak ama formális vívmányában keresendő, hogy egy egységes elvből kiindulva építette fel a theol. tudomány egészét, s ennyiben legalább a Lutheri hitvallás érvényére vonatkozólag messze fölülmúlja Schleiermacher theológiáját. A Hofmann-féle theologia egyházas jellegében s annak ápolása és fejlesztésében rejlik annak maradandó jelentősége.“ Ez előadás fölött megindult diskusszióban helyesen utalt Bachmann tanár arra, hogy a Hofmann-féle theologia még nem jelenti a Lutheri theologia tetőpontját, a mint hogy Frank rendszeres munkássága azzal szemben haladást mutat. Caspari tanár a hitvalláshűséget egyenesen a Hofmann-féle theologia vívmányának monddta. Végül Eichorn erlangeni lelkész a babonának a beszédben, oktatásban és lelkipásztori gondozásban való tárgyalásáról mondott el tanulságos gondolatokat. A szünnapi theol. póttanfolyamnak Erlangenben való berendezése is foglalkoztatta a lelkészi értekezletet. Reméljük, hogy a honninak mintájára üdvös munkásságot fog kifejteni, de kevesebb támadásban fog részesülni.

Valóban épületes és örvendetes dolgok ezek a német protestantismus beléletéből. Csak mi nem tudunk a sok bajból kiépülni, s nem marad időnk

a mi egyházas életünk és tudományos theol. és egyházirodalmi munkásságunk intensivebb ápolására és fejlesztésére a mi sokat szenvedett hazai ev. egyházunkban! Erős pünkösdi lélekre volna szükségünk a mi egyháztagjaink új életre való fölkelésére!

(Dobsina.) Dr. Szilávik Mátyás.

## ÜZENETEK.

**R. Gy.** Az I. félévre! — **K. Gy.** Szivesen. — **T. J.** Köszönöm. — **T. P.** Még 1 frt 90 krt kérek. — **B. G.** A magyarázat egyszerű: minden értesítőt átadtam ismertetés végett egyik munkatársnak; az nyilvánította véleményét. Azt a véleményt különben magam is helyeslem, mert az az egyház német egyház ugyan, de Magyarországon, illő tehát, hogy a magyar nyelvet is használja. — **S. J.** Tudomásul veszem; csak azon tépelődöm most már, hogy ha a lelkészek az egyetlen ev. magyar heti lapot, tehát szaklapjukat, csak „esperesi olvasóköriként” rendelik: ugyan hány előfizető marad és hogyan lehet akkor ezt a lapot fenntartani?! Hiszen azt csak nem lehet gondolni sem, hogy ha egy-egy lelkész nem akar évenként 6 frtot adni a lap fenntartására, a szerkesztő egy maga áldozzon reá évenként ezer frtot! Akkor lenne ám pedig még győnge az ev. közvélemény, ha ez az egy lap is megszűnnék! Nézetem szerint mindenkinek meg kellene tennie e téren a ráeső kötelességet, lelkészeknek, felügyelőknek, tanároknak, tanítóknak! — **S. K.** Megkaptam; Köszönöm; kiadogatom. Az énekeskönyvről régen akarok magam is írni, de nem jutok szóhoz. Az erdélyi vállalatról most kaptam a bírálatot; mentül előbb kiadom.

## Pályázat.

A debreczeni ág. hitv. ev. egyházban rendszeresített

segédlelkész-bitoktatói állomás megürülvén, erre ezennel pályázat hirdettetik.

Javadalom: évi 600 frt havi előleges részletekben.

Az állomás azonnal elfoglalható. Pályázók kérvényeiket alulírt főespereshez küldjék be.

Debreczen, 1898 július hó 6.

Materny Lajos

31. 3—2.

főesperes.

## Pályázat.

A vácsi ág. hitv. ev. egyháznál az orgonista kántor tanítói állás, mellyel tisztességes lakás és 450 frt évi jövedelem jár f. é. aug. 14-ig betöltendő. A pályázók kellően felszerelt kérvényeiket, melyekben a családi állapot is felemlitendő aug. hó 6-ig alulírtához küldjék.

Vácson, 1898. júl. hó 10-én.

Tornyos Pál

37. 3—2.

iskszéki elnök.

Magyar és tót nyelvben jártas

## KÁPLÁNT

keresek. — Fizetése: az egyháztól 180 frt, az ipariskolától 20 frt, az alólírott lelkésztől 200 frt, összesen 400 frt. Azonkívül szabad lakás és reggeli.

Selmeczbányán, 1898. július 5.

HRENCSEK KÁROLY

31 3—3

ev. lelkész.

## PÁLYÁZAT.

A torzsai (Bács-Bodrogm) ág. hitv. evang.

## II. kántortanítói állásra

pályázat hirdettetik. — Jövedelme: párok utáni búzafizetésben összesen 80—85 pesti mérő. 17,346 □ öl szántó föld (jelenlegi bérlete kitesz 300 frtot); készpénzben 20 frt, ismétlőiskolásokért 10 frt, stólák, három szobás kényelmes lakás stb. — Tan nyelv német-magyar. — Pályázói kérvények aug. 1-ig alulírtához be- küldendők.

Torzán, 1898. július 18-án.

38 1—1

FAMLER G. ADOLF

ev. lelkész.